

ตำนาน

ปัทมมอญ* เมืองปทุมธานี

สมเกียรติ หอมยก*

ปัทมมอญเมืองปทุมธานี มีตำนานที่กล่าวถึงกันมายาวนานจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถแบ่งการอพยพเข้ามาของชนชาติมอญในจังหวัดปทุมธานีได้ดังนี้

1. สมัยกรุงศรีอยุธยา

ชนชาติมอญอพยพเข้ามาอยู่ในไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา มีหลักฐานกล่าวถึงเมื่อสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง ในปี พ.ศ. 2127 ได้อาราธนาพระมหาเถรคันฉ่อง พร้อมชักชวนพระยาเกียรติ พระยาราม เข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาและยังมีการอพยพเข้ามาอีกหลายครั้ง พระเจ้าแผ่นดินโปรดฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก

จังหวัดปทุมธานี เดิมชื่อเมืองสามโคก เพราะมีโคกโบราณอยู่ในเมืองสามแห่ง โดยตั้งอยู่มาตั้งแต่ปลายแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มาถึงในแผ่นดินสมเด็จพระมหาธรรมราชา พ.ศ. 2112 กรุงศรีอยุธยาได้เสียแก่พม่า เมืองสามโคกจึงร้างไป ครั้นถึงแผ่นดินสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในราว พ.ศ. 2202 ชาวมอญเมืองมาตะมะพากันอพยพหนีพม่าเข้ามาสวามิภักดิ์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ครัวมอญมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลสามโคกใกล้กับวัดสิงห์ เมืองสามโคกจึงเป็นที่ตั้งของชุมชนมอญแห่งแรกและเป็นครั้งแรกในสมัยนี้

2. สมัยกรุงธนบุรี

สมัยกรุงธนบุรีในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พ.ศ. 2317 ชาวมอญได้อพยพหนีพม่ามาอีกเรียกครัวพระยาแจ้งหรือมอญเก่า โดยมีพระยาแจ้งกับพระยากลางเมือง พร้อมด้วยชาวมอญที่ถูกพม่ากวาดต้อนไปหลังเสียกรุงฯ ครั้งที่ 2 ได้พาครัวมอญประมาณสามหมื่นคนเศษหนีพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสามโคกอีกครั้ง โดยเรียกชาวมอญที่อพยพมาครั้งนี้ว่า "มอญเก่า" (ทองคำ พันนัทธิ, 2539: 1)

3. สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 พ.ศ. 2358 ได้มีการอพยพของชุมชนชาวมอญครั้งใหญ่ที่สุด ซึ่งเรียกตัวเองว่า "มอญใหม่" อพยพหนีพม่าเข้าพึ่งพระบรมโพธิสมภารรัชกาลที่ 2 พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองสามโคกบ้าง เมืองนนทบุรีบ้าง และเมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง ดังกล่าวไว้ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ตอนหนึ่งว่า

"...เมื่อทราบข่าวว่า ครัวมอญอพยพเข้ามา จึงโปรดให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคลเสด็จขึ้นไปคอยรับครัวมอญที่อยู่เมืองนนทบุรี จัดจากไม้สำหรับ

ปลูกสร้างบ้านเรือน และเสียบอาหารของพระราชทานขึ้นไปพร้อมเสร็จ ทางเมืองกาญจนบุรีโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ามงกุฎ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) คุณไพล่พลสำหรับป้องกันคร้ามอญและเสียบอาหารของพระราชทานออกไปรับคร้ามอญทางหนึ่ง โปรดให้เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีเป็นผู้ใหญ่เสด็จกำกับไปด้วย ทางเมืองตากนั้นโปรดให้เจ้าพระยาอภัยภูธร ที่สมุหนายกเป็นผู้ขึ้นไปรับคร้ามอญมาถึงเมืองนนทบุรี เมื่อ ณ วันพุธ เดือน 9 แรม 3 ค่ำ ปีกุน สัปตศกจุลศักราช 1177 พ.ศ. 2358 เป็นจำนวน 40,000 เศษ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแขวงเมืองปทุมธานี เมืองนนทบุรีบ้าง เมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง..."

ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เสด็จประพาสเมืองสามโคก ในเทศกาลออกพรรษา เดือนสิบเอ็ด พ.ศ.2358 ชาวมอญได้ประกอบพิธีทำบุญในเทศกาลนี้อย่างมโหฬาร บรรดาชาวมอญเมืองสามโคกได้พากันแห่แหนมาเฝ้ารับเสด็จเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งนำดอกบัวหลวงมาถวายด้วย ครั้นนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเมืองสามโคกขึ้นใหม่ เพื่อเป็นสิริมงคลว่า "เมืองปทุมธานี" ยกฐานะเป็นหัวเมืองชั้นตรี ซึ่งมีหลักฐานในวรรณคดีสำคัญของสุนทรภู่ 2 เรื่อง คือ

นิราศภูเขาทอง (แต่งราว พ.ศ. 2317) ว่า

ถึงสามโคกโคกถวิลถึงปิ่นเกล้า
พระพุทธเจ้าหลวงบำรุงซึ่งกรุงศรี
ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี
ชื่อประทุมธานีเพราะมีบัว

นิราศวัดเจ้าฟ้า (แต่งราว พ.ศ. 2379) ว่า

จึงที่นั่นนามว่าสามโคก
เป็นคำโลกสมมุติสุดถลาง
ครั้งพระโกศโปรดปรานประทานแปลง
ที่ตำแหน่งมอญมาสามภักดิ์

ชื่อปทุมธานีที่เสด็จ
เดือนสิบเอ็ดเบ็ดบัวออกทั้งดอกฟัก
มารับส่งตรงนี้ที่สำนั
พระยาพิทักษ์ทวยหาญผ่านพารา

รัชกาลที่ 2 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ครอบครัวชาวมอญบางส่วนที่อพยพเข้ามาในครั้งนี้ ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองปทุมธานีพร้อมกับพวกมอญเก่า และโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำบัญชีสำมะโนครัวไว้ ซึ่งทำให้เป็นหลักฐานในสมัยต่อมาว่ามีชาวมอญอยู่ในเมืองปทุมธานีมากน้อยเพียงใด

ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้จัดทำบัญชีสำมะโนครัวราษฎรเมืองปทุมธานีขึ้นใหม่ เพราะได้ทรงยกเมืองปทุมธานีให้ขึ้นกับนครบาล และได้ทรงระบุนำการแบ่งเชื้อชาติมอญและเขมรนั้น ให้ใช้ภาษาพูดเป็นการแบ่งเชื้อชาติ

เมื่อระยะเวลาผ่านไปชาวมอญก็ได้ขยายถิ่นฐานของตนเองออกไปในเขตต่อเนื่องกับอำเภอสามโคกและเขตอำเภออื่น ๆ ทั้งนี้เพราะการขยายตัวของจำนวนชุมชนชาวมอญ ทำให้ความต้องการที่ดินในการทำมาหากินเพิ่มขึ้นเช่นกัน และรัฐบาลไทยก็ไม่มีนโยบายที่จะจำกัดเขตแดน และถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวมอญอพยพแต่อย่างใด ทางรัฐบาลไทยยังได้อนุญาตให้ชาวมอญมีสิทธิในการจับจองที่ดิน ซึ่งรกร้างว่างเปล่าไว้เป็นกรรมสิทธิ์อีกด้วย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่า "เมือง" เป็น "จังหวัด" โดยทั่วกัน ตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2459 เมืองปทุมธานี จึงเปลี่ยนมาเป็น จังหวัดปทุมธานี ขึ้นอยู่ในมณฑลกรุงเก่า และเมื่อ พ.ศ.2461 ได้ทรงเปลี่ยนชื่อ "ประทุมธานี" มาเป็น "ปทุมธานี" มีเขตการปกครอง 3 อำเภอ คือ อำเภอบางกะดี อำเภอสามโคก และ

อำเภอเขียงราก (ต่อมาย้ายมาอยู่ที่ตำบลระแหง เรียกชื่อว่าอำเภอระแหง หรือลาดหลุมแก้ว)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงราชการให้ยุบจังหวัด รัตนบุรีเข้ากับจังหวัดปทุมธานี เมื่อ พ.ศ. 2475 ทำให้จังหวัดปทุมธานีมีเขตพื้นที่เพิ่มขึ้นมาอีก 4 อำเภอ รวมเป็น 7 อำเภอ คือ

1. อำเภอเมือง
 2. อำเภอสามโคก
 3. อำเภอลาดหลุมแก้ว
 4. อำเภอรัตนบุรี
 5. อำเภอลำลูกกา
 6. อำเภอคลองหลวง
 7. อำเภอหนองเสือ
- (เทียมจันทร์ อำแหว และคณะ, 2540.: 6)

ปัจจุบันชนชาติมอญ ยังคงอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่อำเภอต่างๆ ของจังหวัดปทุมธานี โดยแหล่งที่อยู่ของชาวมอญ หรือปัจจุบันเรียกว่า ไทย-รามัญ ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่กันหนาแน่นในอำเภอสามโคก ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นชุมชนเดิมโดยเฉพาะชุมชนบ้านกลางบ้านเจดีย์ทอง บ้านบางโพธิ์ บ้านศาลาแดง บ้านสวนมะม่วงบน บ้านตากแดด และบ้านสะตือ เป็นต้น และมีการกระจายอยู่ในเขตอำเภอเมืองเช่นที่บ้านบางปรอก บ้านคลองพิบูล บ้านวัดหงส์ บ้านวัดโคกและบ้านปากคลองโพธิ์ ส่วนที่อำเภอลาดหลุมแก้ว มีลักษณะการอยู่กันเป็นกลุ่ม ๆ นั้น พบชาวมอญที่ตำบลคูขวาง ตำบลระแหง ตำบลลาดหลุมแก้ว ตำบลหลนไผ่ และตำบลปอเงิน

ส่วนพื้นที่อีก 4 อำเภอที่อยู่ฝั่งตะวันออกของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ อำเภอคลองหลวง อำเภอรัตนบุรี อำเภอลำลูกกา และอำเภอหนองสือนั้น พบชุมชนชาวมอญน้อยมาก ที่พบมีลักษณะเป็นเพียงครอบครัวเดียว รวมกันอยู่เป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ยังคงความสัมพันธ์กับอำเภอที่มีชาวมอญอยู่หนา-

แน่น ได้แก่ บริเวณคลองห้า ใกล้วัดหัตถสารเกษตร ในอำเภอคลองหลวงและบริเวณใกล้วัดเขียนเขต ในอำเภอรัตนบุรี เป็นต้น

ชาวมอญหรือ ไทย-รามัญ ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดปทุมธานีนั้น ได้มีการผสมผสานกลมกลืนเข้ากับสังคมไทยได้เป็นอย่างดีทั้งด้านประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมจนแยกกันไม่ออก อีกทั้งยังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามไว้อย่างต่อเนื่องไม่เสื่อมคลาย จนทำให้ประชาชนทั่วไปได้รู้จักชุมชนชาวมอญหรือไทย-รามัญของจังหวัดปทุมธานีกันอย่างดี

จังหวัดปทุมธานีนับว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวมอญอาศัยอยู่หนาแน่น ตามพงศาวดารนั้นเป็นที่ทราบกันดีว่าชาวมอญที่อพยพเข้ามานั้น ได้รับการโปรดเกล้าฯให้ครอบครัวมอญเหล่านั้น มาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพื้นที่ใกล้เคียงติดกัน ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์เมื่อไปอยู่ ณ แห่งใดก็มักจะยึดถือวัฒนธรรมประจำชาติของตนเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติตน ณ ที่นั้นๆ ด้วย ชาตมอญก็เช่นเดียวกัน เมื่อมาตั้งครอบครัวอาศัยอยู่เป็นหลักแหล่งแล้ว ก็มักจะสืบทอด และปฏิบัติวัฒนธรรมประจำชาติของตนไว้เป็นอย่างดี เช่น ประเพณีตรุษสงกรานต์ ปล่อยปลา เล่นส่บ้า ตลอดทั้งพิธีกรรมต่างๆ ตามลัทธิประเพณีของตน ถึงแม้ว่าบางสิ่งบางอย่างจะได้มีการปรับปรุงให้มีวิวัฒนาการไปตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อมก็ตาม แต่ส่วนใหญ่สิ่งที่เป็นหัวใจหลักยังคงปรากฏให้เห็นอยู่อย่างเด่นชัด ชาวมอญที่มาอาศัยตั้งครอบครัวอยู่ที่จังหวัดปทุมธานีนั้น มีศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตนและมีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานพอสมควรนั่นก็คือ **ปี่พาทย์มอญ**

"ปี่พาทย์มอญ" เดิมมีอยู่ในประเทศมอญ ในสมัยที่มอญเรืองอำนาจ ต่อมาภายหลังมอญได้ทำสงครามกับพม่าหลายครั้งและครั้งสุดท้ายมอญสู้พม่าไม่ได้ จึงต้องอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในเมืองไทยหลายต่อหลายครั้ง ในการอพยพของชาวมอญเหล่านี้ มีคำบอกเล่าเกี่ยวกับการแพร่เข้ามายังประเทศไทยของปี่พาทย์มอญว่า ได้มีครอบครัวมอญสามคนพี่น้อง ซึ่งมีความรู้ทางปี่พาทย์มอญ ได้นำเอาข้องมอญตัดออกเป็นสามท่อน ส่วนลูกข้องใส่กระบุงให้ครอบครัวช่วยกันหาม เดินทางเข้ามาทางเมืองตาก และสุดท้ายก็ได้มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองปทุมธานี แล้วได้รวบรวมครอบครัวมอญที่มีเครื่องดนตรีมอญ และมีพื้นฐานความรู้ทางปี่พาทย์มอญ ตั้งเป็นวงปี่พาทย์มอญขึ้นมา ในสมัยนั้นเครื่องปี่พาทย์มอญมีเพียง 5 ชิ้นเท่านั้น คือ ข้องมอญ ปี่มอญ ตะโพนมอญ เปิงมางคอก และระนาดมอญ ระนาดมอญนั้น ไม่เหมือนกับระนาดของไทย (ซึ่งหาหลักฐานตัวอย่างไม่พบแล้วเพราะเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่มาก) ส่วนการถ่ายทอดเพลงมอญในสมัยนั้นเป็นการต่อเพลงมอญเท่าที่ต่างคนต่างจำกันได้ให้ซึ่งกันและกัน และได้ฝึกหัดถ่ายทอดสอนลูกหลานสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้

จากคำบอกเล่าจากครูผู้ใหญ่ในวงการปี่พาทย์ เล่าต่อกันมาว่าครูสอนปี่พาทย์ที่ได้รับการยกย่องในสมัยนั้นคือ ครูเจิ่น ดนตรีเสนาะ และครูสุม ดนตรีเจิญ ซึ่งเป็นครูสอนปี่พาทย์มอญที่มีชื่อเสียงและลูกศิษย์มาก เป็นเสมือนตัวแทนและสัญลักษณ์ของวงปี่พาทย์มอญเมืองปทุมธานีในสมัยนั้น ครูคนแรกที่กล่าวถึงคือ

ครูเจิ่น ดนตรีเสนาะ เกิดที่ประเทศไทย โดยที่บรรพบุรุษของท่านได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว โดยมีเรื่องราวที่เล่าต่อกันมาว่าบรรพบุรุษของครูเจิ่นนั้น ได้แบกข้องมอญเข้ามาโดยแบ่งออกเป็น 3 ท่อน ส่วนลูกข้องนั้นได้นำใส่กระบุงช่วยกันแบกเข้ามา ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก บริเวณ

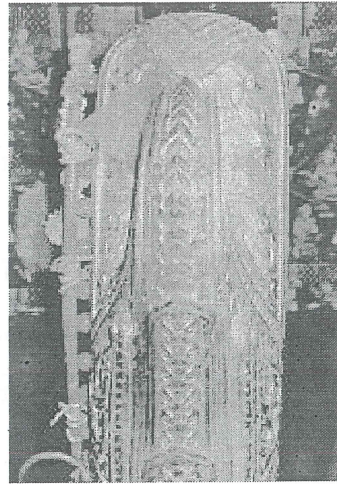
อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี บรรพบุรุษของครูเจิ่นได้ฝึกหัดถ่ายทอดเพลงมอญให้กับลูกหลานชาวมอญของตน โดยเฉพาะครูเจิ่นเป็นท่านหนึ่งที่ได้รับการถ่ายทอดเพลงมอญต่างๆไว้คนหนึ่ง เมื่ออายุครบเกณฑ์ทหาร ครูเจิ่นก็ถูกเรียกเกณฑ์ไปเป็นทหารเรือ ซึ่งสมัยก่อนไม่มีการจับใบดำ-ใบแดงเหมือนสมัยนี้คือถ้าชายใดอายุครบก็จะถูกเรียกไปเป็นทหารเลย ตอนที่ครูเจิ่นเป็นทหารเรือนั้น กรมพระนครสวรรค์ฯ ดำรงตำแหน่งจอมทัพเรือ ได้เห็นครูเจิ่นตีข้องมอญก็ทรงโปรดเป็นอย่างมาก และท่านได้เรียกครูเจิ่นไปตีข้องมอญให้ทอดพระเนตรอยู่บ่อยครั้ง หลังจากพ้นจากการเป็นทหารเรือครูเจิ่นได้กลับไปรับกิจการงานด้านปี่พาทย์มอญ สำหรับปี่พาทย์มอญของครูเจิ่นดนตรีเสนาะ ในสมัยนั้นนอกจากจะมีชื่อเสียงในจังหวัดปทุมธานีแล้ว คงจะมีชื่อเสียงโด่งดังมาถึงเขตพระนครอีกด้วย

ท่านที่สองคือ **ครูสุม ดนตรีเจิญ** ก็ถือกำเนิดในประเทศไทยเช่นกัน โดยที่บรรพบุรุษของท่าน ได้แบกข้องมอญเฉพาะส่วนคือ "ส่วนหน้าพระ" และ "หางแมงป่อง" อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย บริเวณฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก ตรงปากคลองบางโพธิ์เหนือ ตำบลบางปรอก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ครูสุมนับเป็นครูดนตรีมอญที่สำคัญ เป็นผู้เบิกทางให้เพลงมอญของจังหวัดปทุมธานีแพร่หลายไปทั่วประเทศ โดยครูสุมได้เผยแพร่และทำการถ่ายทอดเพลงมอญให้กับบุตรหลานและลูกศิษย์ที่เข้าไปศึกษาปี่พาทย์มอญกับท่าน จนเป็นครูท่านหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากในสมัยนั้น ครูสุมท่านได้ย้ายจากจังหวัดปทุมธานีเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ เมื่อปีพุทธศักราช 2462 โดยมาสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณริมคลองวัดสระเกศ (บริเวณถนนหลานหลวง) ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกรมโยธาธิการ ซึ่งอยู่ไม่ไกลกันนักจากสำนักดนตรีของบ้านครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) คือตรงบริเวณบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ย่านวังบูรพาฯ จนคุณครูทั้งสองท่านได้ทำความรู้จักกัน ครูหลวงประดิษฐ์

ไพเราะท่านได้ให้ความอุปการะทางานบรรเลงดนตรี และรับงานให้กับครูสุมในสมัยนั้น เวลาว่างก็ไปช่วยกันจนลูกศิษย์ในบ้านมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลูกหลานครูสุมก็เท่ากับเป็นลูกศิษย์ของครูหลวงประดิษฐ์ ส่วนลูกศิษย์ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะก็ถือเป็นลูกศิษย์ของครูสุมด้วยเช่นกัน ครูสุมและครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะจึงมีความสนิทสนมกันมากขึ้น และได้แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน คือ ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะได้ศึกษาเพลงมอญจากครูสุม ส่วนครูสุมก็ศึกษาเพลงไทยจากครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ทั้งสองท่านจึงหมั่นแวะไปมาหาสู่เรียนรู้ทางเพลงกัน อย่างสม่ำเสมอ ครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะนับถือครูสุมว่าเป็น "ครูใหญ่" ในเชิงปี่พาทย์มอญและได้นำความรู้เรื่องเพลงมอญที่ได้ศึกษามาจากครูสุมไปเผยแพร่ถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์รุ่นต่อมา และได้ประพันธ์เพลงไทยเรียบเรียงเพลงไทยสำเนียงมอญขึ้นมาใหม่จนเป็นที่นิยมบรรเลงและขับร้องกันอย่างแพร่หลาย สืบต่อมาถึงปัจจุบัน เช่น เพลงด้อมค่าย เพลงย่ำ ค่ำมอญทางบ้านบาตร เพลงประจำวัดทางใหม่ ส่วนเพลงที่ประพันธ์ร่วมกันคือ เพลงมอญยาดเล่ โดยครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ประพันธ์ทำนอง ครูสุมดนตรีเจริญ ประพันธ์คำร้องภาษามอญสำหรับใช้บรรเลงกับวงปี่พาทย์มอญแทนวงปี่พาทย์นางหงส์ในงานศพสืบต่อกันมา

ภาพที่ 1 ส่วน "หน้าพระ" ของฆ้องมอญ

ภาพที่ 2 ส่วน "หางแมงป่อง" ของฆ้องมอญ

จากข้อมูลทีกล่าวนานี้สามารถสรุปได้ว่าบุคคลที่เป็นผู้เบิกทางและเผยแพร่ปี่พาทย์มอญซึ่งเป็นสำนักหรือกลุ่ม "มอญปทุมธานี" ให้เป็นที่แพร่หลายทั่วไปก็คือ ครูเงิน ดนตรีเสนาะ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี มีวงปี่พาทย์มอญที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงมากในสมัยนั้น อีกท่านหนึ่งก็คือ ครูสุม ดนตรีเจริญ ผู้ถ่ายทอดเพลงมอญให้กับหลวงประดิษฐ์ไพเราะ เนื่องจากสำนักดนตรีของหลวงประดิษฐ์ไพเราะสมัยนั้น เป็นสำนักที่มีชื่อเสียงและมีลูกศิษย์จากพื้นที่ต่างๆ เข้ามาศึกษาหาความรู้เป็นจำนวนมาก ซึ่งนอกจากจะศึกษาเพลงต่างๆ จากหลวงประดิษฐ์ไพเราะแล้ว ยังได้ศึกษาเพลงมอญที่เป็นทางของครูสุมอีกด้วย หลังจากศึกษาหาความรู้ทั้งเพลงไทยและเพลงมอญแล้ว ลูกศิษย์แต่ละคนก็ได้กลับไปสร้างวงปี่พาทย์ของตนเอง รวมทั้งสร้างวงปี่พาทย์มอญขึ้นด้วยและได้ใช้ทางเพลงมอญที่ตนได้รับการถ่ายทอดมาจากครูหลวงประดิษฐ์ไพเราะก็คือ ทางเพลงมอญปทุมธานี ดังนั้นทางเพลงมอญที่นิยมบรรเลงกันอย่างแพร่หลายทั่วไปในปัจจุบันก็คือ ทางเพลง "มอญเมืองปทุมธานี" นั่นเอง

บรรณานุกรม

- กลิน ดนตรีเจริญ. 23 พฤศจิกายน 2543. นักดนตรีมอญ ทายาทตระกูลดนตรีเจริญ. สัมภาษณ์.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. 8 กุมภาพันธ์ 2548. นักวิชาการและนักดนตรี. สัมภาษณ์.
- ทองคำ พันนัทธิ. (2524). *ปทุมธานีในอดีต*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬารัตน์การพิมพ์.
- (2538). *ปทุมธานีท้องถิ่นของเรา*. ปทุมธานี : โรงพิมพ์ พี. พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- เทียมจันทร์ อ่ำแหว. 1 สิงหาคม 2548. *อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยา* ลงกรณ์, สัมภาษณ์.
- พิสิทธิ์ ปลัดสิงห์. (2530). *คนมอญ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดปทุมธานี. (2525). *สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี จังหวัดปทุมธานี*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- สุจิตต์ลักษณ์ ดีมดุง และคณะ. (2528). *มอญ : บทบาทด้านสังคม วัฒนธรรมความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี ของกรุงรัตนโกสินทร์*. งานวิจัยสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา นครปฐม.
- สาคร ปาณะลักษณ์. 19 สิงหาคม 2548. นักดนตรีมอญทายาทตระกูลดนตรีเจริญ. สัมภาษณ์. กรมศิลปากร. สัมภาษณ์.
- สมผล ดนตรีเจริญ. 21 มีนาคม 2546. ทายาทตระกูลดนตรีเจริญ. สัมภาษณ์.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. *เอกสารรัชกาลที่ 6 น. 17.3/36*. "ขอเงินค่าพัฒนาพาทย์มอญในคราวงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง".